

کانون سخنوران

در این مجموعه آیات اخلاقی قرآن کریم را برای شما گردآوری کرده ایم. استفاده از آیات قرآن به عنوان یکی از مهمترین منابع مورد وثوق مخاطب در سخنرانی می تواند تاثیرگذاری سخنرانی را صدچندان کند. امید است که سخن آموزان عزیز بتوانند با استفاده از این مجموعه بر غنای سخنرانی خویش بیفزایند.

آیات قرآن در مورد اخلاق

۱- وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ (سوره مبارکه القلم آیه ۴)

ترجمه آیه: و تو اخلاق عظیم و برجسته‌ای داری!

۲- قِيمًا رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ لَئِن لَّمْ يَكُن لَّهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضَّوْا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ (سوره مبارکه آل عمران آیه ۱۵۹)

به (برکت) رحمت الهی، در برابر آنان [= مردم] نرم (و مهربان) شوی! و اگر خشن و سنگدل بودی، از اطراف تو، پراکنده می‌شدند. پس آنها را ببخش و برای آنها آموزش بطلب! و در کارها، با آنان مشورت کن! اما هنگامی که تصمیم گرفتی، (قاطع باش! و) بر خدا توکل کن! زیرا خداوند متوکلان را دوست دارد.

۳- وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا... (بقره، آیه ۸۳)

و با دم مر (به زبان) خوش سخن بگویید.

۴- فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ (سوره توبه، آیه ۷۷)

عمل آنها نفاق را در دل‌هایشان تا روزی که خدا را ملاقات کنند مستقر ساخت، این پیدایش خوی نفاق ریشه دار) به خاطر آن است که از پیمان الهی تخلف جستند) و کرارا دروغ گفتند.

۵- وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ (۲۸)

و هنگامی که زشتی انجام می دهند می گویند: پدران خود را بر این عمل یافتیم؛ و خداوند ما را به آن

۶- وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ . يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ أَلَيْسَ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ (آیات ۵۸ و ۵۹ سوره نحل)

در حالی که هرگاه به یکی از آنها بشارت دهند دختری نصیب تو شده، صورتش (از فرط ناراحتی) سیاه می شود و بشدت خشمگین می گردد - به خاطر بشارت بدی که به او داده شده، از قوم و قبیله خود متواری می گردد (و نمی داند) آیا او را با قبول ننگ نگهدارد، یا در خاک پنهانش کند؟ چه بد حکم می کن!

۷- مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ... (آیه ۲۹ سوره فتح)

پیامبر و کسانی که با او هستند در برابر کفار سرسخت و شدید و در میان خود مهربان هستند.

آیات قرآن در مورد رذایل اخلاقی

۱- مسخره کردن، عیبجویی و اسم گذاشتن روی دیگران

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ (آیه ۱۱ سوره هجرات)

ای اهل ایمان، مؤمنان هرگز نباید قومی قوم دیگر را مسخره و استهزا کنند، شاید آن قوم که مسخره می‌کنند از خود آنان بهتر باشند. و نیز بین زنان با ایمان قومی دیگری را مسخره نکنند که بسا آن قوم از خود آن زنان بهتر باشند، و هرگز عیبجویی (از همدینان) خود نکنید و به نام و لقب‌های زشت یکدیگر را مخوانید که پس از ایمان به خدا نام فسق (بر مؤمن نهادن) بسیار زشت است و هر که توبه نکند چنین کسان بسیار ظالم و ستمکارند.

۲- بد گمانی، تجسس و غیبت

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ (آیه ۱۲ سوره حجرات)

ای اهل ایمان، از بسیار پندارها در حق یکدیگر اجتناب کنید که برخی ظنّ و پندارها معصیت است و نیز هرگز (از حال درونی هم) تجسس نکنید و غیبت یکدیگر روا مدارید، هیچ یک از شما آیا دوست می‌دارد که گوشت برادر مرده خود را خورد؟ البته کراهت و نفرت از آن دارید (پس بدانید که مثل غیبت مؤمن به حقیقت همین است) و از خدا پروا کنید، که خدا بسیار توبه پذیر و مهربان است.

۳- تهمت

وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا كَتَبْنَا فَتَنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا (آیه ۵۸ سوره احزاب)
و آنان که مردان و زنان با ایمان بی‌تقصیر و گناه را بیازارند (بترسند که) دانسته بار تهمت و گناه آشکار بزرگی را برداشته‌اند.

۴- ریا

الْف وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا (آیه ۳۸ سوره نسا)

و هم آنان که اموال خود را به قصد ریا و خودنمایی به مردم می‌بخشند و به خدا و روز قیامت نمی‌گروند. و هر که را شیطان یار است بسیار بد یاری است.

ب) وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطْرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ (آیه ۴۷ سوره انفال)
و شما مؤمنان مانند آن کسان (یعنی کافران) نباشید که برای هوس و غرور و ریا و تظاهر از دیار خویش خارج شدند و از راه خدا منع می‌کنند. و (بترسند که) علم خدا به هر چه کنند محیط است.

۵- غرور و کبر و فخرفروشی

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ (آیه ۱۸ سوره لقمان)
و هرگز به تکبر و ناز از مردم (اهل نیاز) رخ متاب و در زمین با غرور و تبختر قدم بر مدار، که خدا هرگز مردم متکبر خودستا را دوست نمی‌دارد.

۶- حسادت

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا (آیه ۵۴ سوره نسا)
بلکه حسد می‌ورزند با مردم (یعنی پیامبر و مسلمین) چون آنها را خدا به فضل خود برخوردار نمود. که البته ما به آل ابراهیم کتاب و حکمت دادیم و به آنها ملک و سلطنتی بزرگ عطا کردیم.

۷- دروغ گویی

الْف) إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ (آیه ۱۰۵ سوره نحل)

دروغ را آن کسانی به خدا می‌بندند که ایمان به آیات خدا ندارند و این کافران البته خود مردمی دروغگویند.

ب) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُ اللّٰهِ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ اِنَّكَ لَرَسُوْلُهُ وَاللّٰهُ یَشْهَدُ اِنَّ الْمُنَافِقِیْنَ لَكَٰذِبُوْنَ (آیه ۱ سوره منافقون)

(ای رسول ما) چون منافقان رباکار نزد تو آیند گویند که ما به یقین و حقیقت گواهی می‌دهیم که تو رسول خدایی؛ و خدا می‌داند که تو رسول اوپی و خدا هم گواهی می‌دهد که منافقان سخن دروغ می‌گویند.

۹- خیانت در امانت

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَخُوْنُوْا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَتَخُوْنُوْا اٰمَانَتِكُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ (آیه ۲۷ سوره انفال)

ای کسانی که ایمان آوردید، زنهار (در کار دین) با خدا و رسول و در امانتهای خود با یکدیگر خیانت مکنید در صورتی که می‌دانید.

۱۰- تنگ نظری و بخل و خست

وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِیْنَ یَبْخُلُوْنَ بِمَا اٰتَاهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ خَیْرًا لِّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لِّهُمْ سَیُطَوَّقُوْنَ مَا بَخِلُوْا بِهٖ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَلِلّٰهِ مِیْرٰتُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِیْرٌ (آیه ۱۸۰ آل عمران)

آنان که بخل نموده و از مالی که خدا از فضل خویش به آنها داده حقوق فقیران را ادا نمی‌کنند گمان نکنند این بخل به نفع آنها خواهد بود بلکه به ضرر آنهاست، چه آنکه مالی که در آن بخل ورزند در قیامت زنجیر گردن آنها شود، و تنها خدا وارث آسمانها و زمین است و خدا به کردار شما آگاه است.

۱۱- منت در بخشش

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَبْطُلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانَ عَلَيْهِ تَرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ (آیه ۲۶۴ سوره بقره)

ای اهل ایمان، صدقات خود را به سبب منت و آزار تباه نسازید مانند آن که مال خود را از روی ریا (برای جلب توجه دیگران) انفاق کند و ایمان به خدا و روز قیامت ندارد؛ مثل این ریاکاران بدان ماند که دانه را (به جای آنکه در زمین قابلی افشانند) بر روی سنگ صاف غبار گرفته‌ای ریزند و تند بارانی غبار آن بشوید و آن سنگ را همان طور صاف و بی‌گیاه به جای گذارد، که نتوانند هیچ حاصلی از آن به دست آورند. و خداوند گروه کافران را راه (سعادت) ننماید.

آیات قرآن در مورد فضایل اخلاقی

۱- شر و بدی را با نیکی و خوبی پاسخ دادن

الف) وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ (آیه ۲۲ سوره رعد)

و هم در طلب رضای خدا راه صبر پیش می‌گیرند و نماز به پا می‌دارند و از آنچه نصیبشان کردیم پنهان و آشکار انفاق می‌کنند و در عوض بدیهای مردم نیکی می‌کنند، اینان هستند که عاقبت منزلگاه نیکو یابند.

ب) اذْفَعُ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ (آیه ۹۶ سوره مومنون)
تو آزار و بدیهای امت را به آنچه نیکوتر است دفع کن ما (جزای) گفتار آنها را بهتر می‌دانیم.

۲- دوری از سخن لغو و بیهوده

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ (۱) الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ (۲) وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ (۳) (آیه ۱ تا ۳ سوره مومنون)
همانا اهل ایمان به فیروزی و رستگاری رسیدند. (۱) آنان که در نماز خود خاضع و خاشعند. (۲) و آنان که از لغو و سخن باطل اعراض و احتراز می‌کنند. (۳)

۳- تواضع و فروتنی

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا (آیه ۶۳ سوره فرقان)
و بندگان خاص خدای رحمان آنان هستند که بر روی زمین به تواضع و فروتنی راه روند و هرگاه مردم جاهل به آنها خطاب (و عتابی) کنند با سلامت نفس (و زبان خوش) جواب دهند.

۴- برخورد جوانمردانه و کریمانه

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا (آیه ۷۲ سوره فرقان)
و آنان هستند که به ناحق شهادت ندهند و هرگاه به عمل لغوی (از مردم غافل) بگذرند بزرگوارانه از آن درگذرند.

۵- کنترل خشم و بخشش و گذشت

الَّذِينَ يَنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ (آیه ۱۳۴ آل عمران)
آنهايي که از مال خود در حال وسعت و تنگدستی انفاق کنند و خشم خود فرونشانند و از (بدی) مردم درگذرند، و خدا دوستدار نکوکاران است.

۶- میانه روی در انفاق

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا (آیه ۶۷ سوره فرقان)
و آنان هستند که هنگام انفاق (به مسکینان) اسراف نکرده و بخل هم نورزند، بلکه احسان آنها در حد میانه و اعتدال باشد.

۷- جبران محبت

وَإِذَا حَبِيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا (سوره نسا آیه ۸۶)
هر گاه شما را تحیت و سلامی گفتند شما نیز باید به تحیت و سلامی بهتر از آن یا مانند آن پاسخ دهید، که خدا به حساب هر چیزی کاملاً خواهد رسید.

۸- فرمان به عدل و احسان

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (آیه ۹۰ سوره نحل)
همانا خدا (خلق را) فرمان به عدل و احسان می‌دهد و به بذل و عطاء خویشاوندان امر می‌کند و از افعال زشت و منکر و ظلم نهی می‌کند و به شما پند می‌دهد، باشد که موعظه خدا را بپذیرید.

۹- پرهیز از مال یتیم و عدالت در سخن

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ (آیه ۱۵۲ سوره انعام)
و هرگز به مال یتیم نزدیک نشوید جز به آن وجه که نیکوتر است تا آنکه به حد رشد و کمال رسد. و به راستی و عدالت، کیل و وزن را تمام بدهید. ما هیچ کس را جز به قدر توانایی او تکلیف نکرده‌ایم. و هرگاه سخنی گوید به عدالت گرایید هر چند درباره خویشاوندان باشد، و به عهد خود وفا کنید. این است سفارش خدا به شما، باشد که متذکر و هوشمند شوید.

۱۰- سخن نیکو

وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ بَيْنَهُمْ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا (آیه ۵۳ سوره اسرا)
و بندگانم را بگو که همیشه سخن بهتر را بر زبان آرند، که شیطان (بسیار شود به یک کلمه زشت) میان آنان دشمنی و فساد برمی‌انگیزد، زیرا دشمنی شیطان با آدمیان واضح و آشکار است.

۱۱- امانت داری

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ (۸) وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ (۹) أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ (۱۰) (آیه ۸ تا ۱۰ سوره مومنون)
و آنان که به امانتها و عهد و پیمان خود کاملاً وفا می‌کنند (۸) و آنان که بر نمازهاشان (و همه اوقات و شرایط ظاهر و باطن نماز) محافظت دارند (۹) چنین کسان وارث (مقام عالی بهشت) اند (۱۰)

۱۲- تسلیم در برای قضا و قدر

وَلَنْبَلُونَكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ (۱۵۵) الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ (۱۵۶) (آیه ۱۵۵ تا ۱۵۶ سوره بقره)
و البته شما را به پاره‌ای از سختی‌ها چون ترس و گرسنگی و نقصان اموال و نفوس و آفات زراعت بیازماییم، و صابران را بشارت و مزه بده (۱۵۵) آنان که چون به حادثه سخت و ناگواری دچار شوند (صبوری پیش گرفته و) گویند: ما به فرمان خدا آمده‌ایم و به سوی او رجوع خواهیم کرد (۱۵۶)

۱۳- صداقت و درستی

الف) وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ (آیه ۳۳ سوره زمر)
و آن کس که (وعده) صدق را آورد و (آن کس که) آن را تصدیق کرد (و به خدا و قیامت ایمان آورد) هم آنها به حقیقت اهل تقوا هستند.

ب) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (آیه ۱۱۹ سوره توبه)
ای اهل ایمان، خداترس باشید و با مردان راستگوی با ایمان بپیوندید.

۱۴- منت در انفاق و احسان

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ و لَمَّا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُؤَفِّئْكُمْ وَإِنَّكُمْ لَأَنْتُمْ لَأَنْتُمْ لَأَنْتُمْ لَأَنْتُمْ لَأَنْتُمْ لَأَنْتُمْ (آیه ۲۷۲ سوره بقره)

(ای رسول بر تو دعوت خلق است و) هدایت خلق بر تو نیست، خدا هر که را خواهد هدایت کند. و هر قسم انفاق و احسان کنی درباره خویش کرده‌اید، و نایبست انفاق کنی جز در راه رضای خدا، و هر انفاق و احسانی کنی از خدا پاداش تمام به شما رسد و هرگز به شما ستم نخواهد رسید.

۱۵- اخلاق نیکو

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ (آیه ۴ سوره قلم)
و در حقیقت تو به نیکو خلقی عظیم آراسته‌ای.

۱۶- پرهیز از بخل و حسد

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنًا فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (آیه ۹ سوره حشر)

و هم آن جماعت انصار که پیش از (هجرت) مهاجرین (در مکه به رسول ایمان آوردند و) مدینه را خانه ایمان گردانیدند و مهاجرین را که به سوی آنها آمدند دوست می‌دارند و در دل خود هیچ حاجتی (و حسد و بخلی) نسبت به آنچه (از غنائم بنی نضیر) که به آنها داده شد نمی‌یابند و هر چند به چیزی نیازمند باشند باز مهاجران را بر خویش مقدم می‌دارند (و جانشان به کلی از بخل و حسد و حرص دنیا پاک است) و هر کس را از خوی بخل و حرص دنیا نگاه دارند آنان به حقیقت رستگاران عالمند.

۱۷- نرمی در گفتار

الف) فَقَوْلًا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّه يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى (آیه ۴۴ سوره طه)

و با او کمال آرامی و نرمی سخن گوید، باشد که متذکر شود یا (از خدا) بترسد (و ترک ظلم کند).

ب) فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ (آیه ۱۵۹ سوره آل عمران)

به مرحمت خدا بود که با خلق مهربان گشتی و اگر تندخو و سخت‌دل بودی مردم از گرد تو متفرق می‌شدند، پس از (بدی) آنان درگذر و برای آنها طلب آمرزش کن و (برای دلجویی آنها) در کار (جنگ) با آنها مشورت نما، لیکن آنچه تصمیم گرفتی با توکل به خدا انجام ده، که خدا آنان را که بر او اعتماد کنند دوست دارد.

۱۸- وفای به عهد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ۚ أَحَلَّتْ لَكُمْ بِهَيْمَةِ الْأَنْعَامِ ۗ إِلَّا مَا يَتْلَىٰ ۗ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ ۗ ۚ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ (آیه ۱ سوره مائده)

ای اهل ایمان، (هر عهد که با خدا و خلق بستید) به عهد و پیمان خود وفا کنید (و بدانید) بهائم بسته زبان برای شما حلال گردید جز آنچه (بعداً) برایتان تلاوت خواهد شد و جز آن صیدی که بر شما در حال احرام حلال نیست. همانا خدا به هر چه خواهد حکم کند.

۱۹- تضاد در حرف و عمل

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (۲) كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (۳) (آیه ۲ تا ۳ سوره صف)
الا ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چرا چیزی به زبان می‌گویید که در مقام عمل خلاف آن می‌کنید؟ (۲) این عمل که سخن بگویید و خلاف آن کنید بسیار سخت خدا را به خشم و غضب می‌آورد (۳)

۲۰- خودستایی

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كِبَارَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى
آنان که از گناهان بزرگ و اعمال زشت دوری کنند مگر آنکه کمی (یعنی گناه صغیره‌ای یا تخیل و وسوسه‌ای به غلبه طبیعت و عادت) از آنها سرزند، که مغفرت پروردگارت بسیار وسیع است، او به حال شما آگاه‌تر است آن‌گاه که شما را از خاک زمین آفرید و هنگامی که در رحم مادرها جنین بودید، پس خودستایی مکنید، او به حال هر که متقی (و در خور ستایش) است از شما داناتر است.

روایات اخلاقی

۱- اخلاق نیکو

- ۱- أَلْخُلُقُ الْحَسَنُ عِبَادَةٌ؛ (امام حسین علیه السلام - کنز العمال، ج ۱۳، ص ۱۵۱)
خوش اخلاقی عبادت است .
- ۲- إِنَّ مِمَّا يُزَيِّنُ السَّلَامَ الْخُلُقَ الْحَسَنَةَ فِيمَا بَيْنَ النَّاسِ؛ (امام صادق علیه السلام - کنز العمال، ج ۱۰، ص ۱۴۳)
خوش اخلاقی در بین مردم زینت اسلام است .
- ۳- مَنْ حَسَنَتْ خَلِيقَتَهُ طَابَتْ عِشْرَتُهُ؛ (امام علی علیه السلام - نهج البلاغه، خطبه ۱۸۴)
هر کس خوش اخلاق باشد، زندگی اش پاکیزه و گوارا می‌گردد .
- ۴- أَلْبَرُّ وَحَسَنُ الْخُلُقِ يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ وَيَزِيدَانِ فِي الْعَمَارِ؛ (امام صادق علیه السلام - التوحید، ص ۶۳)
نیکی و خوش اخلاقی، شهرها را آباد و عمرها را زیاد می‌کند .
- ۵- حُسْنُ الْخُلُقِ يُدْرُ الرِّزَاقَ وَيُونِسَ الرِّفَاقَ؛ (امام علی علیه السلام - نهج الفصاحه، ح ۷۸۱)
خوش اخلاقی روزی ها را زیاد می‌کند و میان دوستان انس و الفت پدید می‌آورد .
- ۶- لَسْنَا أَخْلَاقَكُمْ وَ الطُّفُوأ بِجِيرَانِكُمْ وَأَكْرَمُوا نِسَاءَكُمْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حِسَابٍ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - التوحید، ص ۱۲۷)
اخلاق خود را نیکو کنید و با همسایگان خود مهربان باشید و زنان خود را گرمی بدارید تا بی حساب وارد بهشت شوید .
- ۷- عَوَّدَ نَفْسَكَ الْجَمِيلَ قِبَاعْتِيَادِكَ إِيَّاهُ يَعُودُ لَذِيذًا؛ (امام علی علیه السلام - نهج البلاغه، خطبه ۱۷۸)
خودت را به کارهای زیبا (خدا پسندانه) عادت بده که اگر به آنها عادت کنی برایت لذت بخش می‌شوند .
- ۸- رَوَّضُوا أَنْفُسَكُمْ عَلَى الْخُلُقِ الْحَسَنَةِ فَإِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ يَبْلُغُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ؛ (امام علی علیه السلام - نهج البلاغه، خطبه ۹۱)
خودتان را بر خوش اخلاقی تمرین و ریاضت دهید، زیرا که بنده مسلمان با خوش اخلاقی خود به درجه روزه گیر شب زنده دار می‌رسد.

۹- لَمَّا سُئِلَ عَنْ حَدِّ حُسْنِ الْخُلُقِ: تَلَيْنُ جَانِبَكَ وَتُطَيِّبُ كَلَامَكَ وَتَلْقَى أَخَاكَ بِبَشْرِ حَسَنِ؛ (امام صادق علیه السلام - غررالحکم، ج ۲، ص ۴۵۱)

در پاسخ به پرسش از معنای خوش اخلاقی فرمودند: نرمخو و مهربان باشی، گفتارت پاکیزه و مؤدبانه باشد و با برادرت با خوشرویی برخورد کنی .

۱۰- أَلَا أَنْبَتُكُمْ بِخِيَارِكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ: أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا الْمُوْطَّئُونَ أَكْنَافًا، الَّذِينَ يَأْلِفُونَ وَيُؤْلَفُونَ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - غررالحکم، ج ۶، ص ۴۴۱)

آیا شما را از بهترین افرادتان خبر ندهم؟ عرض کردند: چرا، ای رسول خدا. حضرت فرمودند: خوش اخلاق ترین شما، آنان که نرمخو و بی آزارند، با دیگران انس میگیرند و دیگران نیز با آنان انس و الفت می گیرند .
۱۱- إِعْلَمِي أَنَّ الشَّابَّ الْحَسَنَ الْخُلُقِ مِفْتَاحٌ لِلْخَيْرِ مِغْلَاقٌ لِلشَّرِّ وَأَنَّ الشَّابَّ الشَّحِيحَ الْخُلُقِ مِغْلَاقٌ لِلْخَيْرِ مِفْتَاحٌ لِلشَّرِّ؛ (امام صادق علیه السلام - امالی طوسی، ص ۵۹۸)

آگاه باش که جوان خوش اخلاق، کلید خیر و قفل شر است و جوان بد اخلاق قفل خیر و کلید شر است.

۱۲- مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ عَذَّبَ نَفْسَهُ وَ مَنْ كَبُرَ هَمُّهُ سَقَمَ بَدَنَهُ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - نهج الفصاحه، ج ۲، ص ۳۰۰)

هر کس بد اخلاق باشد، خودش را عذاب می دهد و هر کس غم و غصه اش زیاد شود، تنش رنجور می گردد.

۱۳- وَصُولُ الْمَرْءِ إِلَى كُلِّ مَا يَبْتَغِيهِ مِنْ طَيِّبِ عَيْشِهِ وَ آمِنِ سِرْبِهِ وَ سَعَةِ رِزْقِهِ بِحُسْنِ نَيْتِهِ وَ سَعَةِ خُلُقِهِ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ج ۱۰۱۴۱)

انسان، با نیت خوب و اخلاق خوب، به تمام آنچه در جستجوی آن است، از زندگی خوش و امنیت محیط و روزی زیاد، دست می یابد.

۱۴- إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْخُلُقِ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۳۸۲)

من تنها برانگیخته شده ام تا اخلاق بزرگوارانه را به کمال رسانم.

۱۵- كَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آله ... لَا يَحْسَبُ أَحَدٌ مِنْ جُلَسَائِهِ أَنَّ أَحَدًا أَكْرَمُ عَلَيْهِ مِنْهُ؛ (عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۲۸۴)

پیامبر صلی الله علیه و آله چنان با هم نشینان رفتار می نمودند که هیچ یک از آنان گمان نمی کرد کسی نزد آن حضرت از وی گرامی تر باشد.

۱۵- أَنَا زَعِيمٌ بَبَيْتِ فِي رِبْضِ الْجَنَّةِ وَ بَبَيْتِ فِي وَسْطِ الْجَنَّةِ وَ بَبَيْتِ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ، لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَ إِن كَانَ مُحِقًّا وَ لِمَنْ تَرَكَ

الْكَذِبَ وَ إِن كَانَ هَازِلًا وَ لِمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - خصال، ص ۱۴۴)

من برای کسی که بگومگو را رها کند، هر چند حق با او باشد و برای کسی که دروغ گفتن را اگر چه به شوخی باشد، ترک گوید و برای کسی که اخلاقش را نیکو گرداند، خانه ای در حومه بهشت و خانه ای در مرکز بهشت و خانه ای در بالای بهشت ضمانت می کنم.

۱۶- أَكْمَلُ النَّاسِ عَقْلًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا؛ (امام صادق علیه السلام - اصول کافی، ج ۱، ص ۲۷)

عاقل ترین مردم خوش خلق ترین آنهاست .

۱۷- أَرْبَعٌ مَنْ أَعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أَعْطَى خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ صِدْقُ حَدِيثٍ وَأَدَاءُ أَمَانَةٍ وَعِفَّةُ بَطْنٍ وَحُسْنُ خُلُقٍ؛ (امام علی علیه السلام -

غررالحکم، ج ۲، ص ۱۵۱، ح ۲۱۴۲)

چهار چیز است که به هر کس داده شود خیر دنیا و آخرت به او داده شده است: راستگویی، اداء امانت، حلال خوری و خوش اخلاقی.

۱۸- اِنَّكُمْ لَنْ تَسْعَوْا النَّاسَ بِاَمْوَالِكُمْ فَسَعَوْهُمْ بِاَخْلَاقِكُمْ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - نثرالدر، ج ۱، ص ۱۲۳)

با دارایی خود نمی توانید دل مردم را به دست بیاورید پس دلشان را با اخلاق (نیک) به دست آورید.

۱۹- خَيْرٌ مَا أُعْطِيَ الرَّجُلُ الْمُؤْمِنُ خُلُقٌ حَسَنٌ وَ شَرٌّ مَا أُعْطِيَ الرَّجُلُ قَلْبٌ سَوِيٌّ فِي صَوْرَةٍ حَسَنَةٍ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - كنز العمال، ج ۵۱۷۰)

بهترین چیزی که به مؤمن داده شده خوش اخلاقی و بدترین چیزی که به انسان داده شده دلی بد در چهره ای زیباست.

۲۰- وَ مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تُحِبَّ أَنْ تُعِيشَ حَمِيدًا وَ تَمُوتَ سَعِيدًا وَ إِنَّمَا بُعِثْتُ عَلَى تَمَامِ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - مجمع الزوائد، ج ۸، ص ۲۳)

چه چیزی مانع توست که زندگی پسندیده و مرگ با سعادت را داشته باشی، چرا که من برای کامل نمودن اخلاق زیبا مبعوث شده ام.

۲۱- أَحَبُّكُمْ إِلَى اللَّهِ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقًا؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - مجمع البيان، ج ۱۰، ص ۸۷)

محبوب ترین شما در نزد خدا، خوش اخلاق ترین شماست.

۲۲- مَا أَصْعَبَ اِكْتِسَابَ الْفَضَائِلِ وَ أَيْسَرَ اِتْلَافِهَا؛ (امام علی علیه السلام - شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج ۲۰، ص ۲۵۹)

فضائل اخلاقی و صفات پسندیده چه به سختی به دست می آیند و چه آسان از دست می روند.

۲۳- مَنْ أَحْسَنَ خُلُقَهُ أَحَبَّهُ الْأَخْيَارُ وَ جَانِبَهُ الْفَجَّارُ؛ (امام صادق علیه السلام - مستدرک الوسائل، ج ۸، ص ۴۴۹)

انسان خوش اخلاق، از دوستی مردمان خوب برخوردار است و از تعرض آدم‌های نابکار در امان است.

۲۴- لَا عَيْشَ أَهْنًا مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ؛ (امام صادق علیه السلام - علل الشرایع، ج ۲، ص ۵۵۹)

هیچ زندگی گواراتر از اخلاق و رفتار پسندیده نیست.

۲۵- حَسَنٌ خُلُقُكَ يَخَفِّفُ اللَّهُ حِسَابَكَ؛ (امام علی علیه السلام - امالی صدوق، ص ۲۷۸)

اخلاقت را خوب کن تا خداوند حسابت را آسان گرداند.

۲۶- إِذَا حَسَنَ الْخُلُقُ لَطْفَ النَّطْقِ؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ج ۴۰۵۲)

با اخلاق نیکو، گفتار نرم می شود.

۲۷- حُسْنُ الْخُلُقِ فِي ثَلَاثٍ: اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ وَ طَلَبُ الْحَلَالِ وَ التَّوَسُّعُ عَلَى الْعِيَالِ؛ (امام علی علیه السلام - بحار الأنوار، ج ۷۱، ص

۳۹۴، ج ۶۳)

خوش اخلاقی در سه چیز است: دوری کردن از حرام، طلب حلال و فراهم آوردن آسایش و رفاه برای خانواده .

۲۸- إِنَّمَا تَفْسِيرُ حُسْنِ الْخُلُقِ: مَا أَصَابَ الدُّنْيَا يَرْضَى وَإِنْ لَمْ يُصِبْهُ لَمْ يَسْخَطْ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - کنز العمال، ح ۵۲۲۹)

تفسیر خوش اخلاقی این است که اگر دنیا به انسان رو کرد، راضی و خشنود باشد و اگر رو نکرد خشمگین و ناراحت نشود .

۲۹- أَوَّلُ مَا يَوْضَعُ فِي مِيزَانِ الْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُسْنُ خُلُقِهِ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - قرب الإسناد، ص ۴۶، ح ۱۴۹)

نخستین چیزی که روز قیامت در ترازوی اعمال بنده گذاشته می‌شود، اخلاق خوب اوست .

۲- صله رحم (دیدار خویشاوندان)

۱- صَلَّةُ الرَّحِمِ تَحْسِنُ الْخُلُقَ وَ تَسْمِحُ الْكُفَّ وَ تُطِيبُ النَّفْسَ وَ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَ تَنْسِيءُ فِي الْجَلِّ؛ (امام صادق علیه السلام - کافی، ج ۲، ص ۱۵۱)

صله رحم، انسان را خوش اخلاق، با سخاوت و پاکیزه جان می نماید و روزی را زیاد می کند و مرگ را به تأخیر می اندازد.

۲- صَلَّةُ الرَّحِمِ وَ حُسْنُ الْخُلُقِ وَ حُسْنُ الْجَوَارِ يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ وَ يَزِيدَانِ فِي الْعِمَارِ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - نهج الفصاحه، ح ۱۸۳۹)

صله رحم، خوش اخلاقی و خوش همسایگی، شهرها را آباد و عمرها را زیاد می کند.

۳- لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَلَا أُخْبِرُكُمْ، بِأَشْبَهَكُمْ بِي خُلُقًا؟ قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا، وَ أَعْظَمُكُمْ حِلْمًا، وَ أَبْرَكُمْ بِقَرَابَتِهِ وَ أَشَدُّكُمْ مِنْ نَفْسِهِ إِنْصَافًا؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - مکارم الاخلاق، ص ۴۴۲)

به امیرالمؤمنین علیه السلام فرمودند: آیا تو را خبر ندهم که اخلاق کدام یک از شما به من شبیه تر است؟ عرض کردند: آری، ای رسول خدا . فرمودند: آن کس که از همه شما خوش اخلاق تر و بردبارتر و به خویشاوندانش نیکوکارتر و با انصاف تر باشد.

۴- أَحْسَنُ النَّاسِ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَ أَلَطْفُهُمْ بِأَهْلِهِ، وَ أَنَا أَلَطْفُكُمْ بِأَهْلِي؛ (امام رضا علیه السلام - عيون اخبار الرضا، ۳۸)

نیکوترین مردم از نظر ایمان، خوش خلق ترین و با لطفترین آنها نسبت به اهل خویش است.

۳- بی نیازی برای عزت و نیاز برای نرمی

لِيَجْتَمِعَ فِي قَلْبِكَ الْإِفْتِقَارُ إِلَى النَّاسِ وَ الْإِسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ فَيَكُونَ إِفْتِقَارُكَ إِلَيْهِمْ فِي لَيْلِنِ كَلَامِكَ وَ حُسْنِ بَشْرِكَ وَ يَكُونَ إِسْتِغْنَاءُكَ عَنْهُمْ فِي نَزَاهَةِ عَرَضِكَ وَ بَقَاءِ عَزِّكَ؛ (امام علی علیه السلام - کافی، ج ۲، ص ۱۴۹)

باید نیاز به مردم و بی نیازی از آنان، در دلت گردآیند، تا نیازت به آنان، سبب نرمی در گفتار و خوش رویی ات شود و بی نیازی ات، سبب آبروداری و عزتت باشد

۴- دروغ

۱- إِنَّ رَجُلًا أَتَى سَيِّدَنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آله

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي خُلُقًا يَجْمَعُ لِي خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَا تَكْذِبْ؛ (بحار الأنوار، ج ۷۲، ص ۲۶۲، ح ۴۳)

مردی به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کرد: به من اخلاقی بیاموزید که خیر دنیا و آخرت در آن جمع باشد، حضرت فرمودند: دروغ نگو.

۲- لَيْسَ الْكُذِبُ مِنْ خَلَائِقِ الْإِسْلَامِ؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ج ۵، ص ۷۴، ح ۷۴۶۰)

دروغگویی از اخلاق اسلام نیست.

۳- تَحَرَّى الصِّدْقَ وَ تَجَنَّبَ الْكُذِبَ أَجْمَلُ شِيمَةٍ وَأَفْضَلُ آدَبٍ؛ (امام علی علیه السلام - کافی، ج ۸، ص ۱۵۰، ح ۱۳۲)

راستگو بودن و پرهیز نمودن از دروغ، زیباترین اخلاق و بهترین ادب است.

۵- بد اخلاقی

۱- مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ عَذَّبَ نَفْسَهُ؛ (امام صادق علیه السلام - کافی، ج ۲، ص ۳۲۱، ح ۴)

هر کس بد اخلاق باشد، خودش را شکنجه و آزار می دهد .

۲- أَنَا أَدِيبُ اللَّهِ وَ عَلِيٌّ أَدِيبِي ، أَمَرَنِي رَبِّي بِالسَّخَاءِ وَالْبِرِّ وَ نَهَانِي عَنِ الْبُخْلِ وَ الْجَفَاءِ وَ مَا شَاءَ أَبْغَضُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ مِنَ الْبُخْلِ وَ سُوءِ الْخُلُقِ، وَ أَنَّهُ لِيُفْسِدَ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ الْعَسْلَ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - مکارم الاخلاق، ص ۱۷)

من ادب آموخته خدا هستم و علی، ادب آموخته من است .پروردگارم مرا به سخاوت و نیکی کردن فرمان داد و از بخل و سختگیری بازماند . در نزد خداوند عزوجل چیزی منفورتر از بخل و بد اخلاقی نیست . بد اخلاقی ، عمل را ضایع می کند ، آن سان که سرکه عسل را.

۳- مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ حَسُنُ الْخُلُقِ وَ مِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ سُوءُ الْخُلُقِ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - کنز العمال، ح ۵۲۴۳)

از خوشبختی انسان خوش اخلاقی و از بدبختی انسان بد اخلاقی است.

۴- أَبِي اللَّهُ لِصَاحِبِ الْخُلُقِ السَّيِّئِ بِالتَّوْبَةِ .فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَ كَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: لِأَنَّهُ إِذَا تَابَ مِنْ ذَنْبٍ وَقَعَ فِي أَعْظَمِ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِي تَابَ مِنْهُ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۲۹۹، ح ۱۲)

خداوند از آدم بد اخلاق توبه نمی پذیرد .عرض شد :ای رسول خدا، چرا؟ فرمودند :چون هرگاه از گناهی توبه کند در ورطه گناهی بدتر از آن که توبه کرده است می افتد .

۵- مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ ضَاقَ رِزْقُهُ؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ح ۸۰۲۳)

هر کس بد اخلاق باشد، روزی اش تنگ می شود .

۶- أَلْسَيُّ الْخُلُقِ كَثِيرُ الطَّيِّبِ مُنْعَصُ الْعَيْشِ؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ح ۱۶۰۴)

آدم بد اخلاق بسیار خطا می کند و زندگی اش تلخ می شود .

۷- رَبُّ عَزِيزٍ اَدَّ لَهٗ خُلُقُهٗ وَ دَلِيْلٌ اَعَزَّهٗ خُلُقُهٗ؛ (امام علی علیه السلام - بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۳۹۶، ح ۷۹)

چه بسا عزیزی که اخلاق بدش او را ذلیل و چه بسا ذلیلی که اخلاق خوبش او را عزیز کرد .

۸- قَالَ لَقْمَانُ لِابْنِهٖ : يَا بُنَيَّ اِيَّاكَ وَ الصَّجَرَ وَ سَوْءَ الْخُلُقِ وَ قِلَّةَ الصَّبْرِ فَلَا يَسْتَقِيْمُ عَلٰى هٰذِهِ الْخِصَالِ صٰحِبٌ وَ اَلْزِمْ نَفْسَكَ التَّوَدَّةَ فِيْ اُمُوْرِكَ وَ صَبِّرْ عَلٰى مَوْوَنَاتِ الْاِخْوَانِ نَفْسَكَ وَ حَسِّنْ مَعَ جَمِيْعِ النَّاسِ خُلُقَكَ؛ (امام صادق علیه السلام - قصص الأنبياء، ص ۱۹۸، ح ۲۴۵)

لقمان به فرزندش فرمود: فرزندم! از بی حوصلگی و بد اخلاقی و بی تابی دوری کن که هیچ دوستی تحمل این خصلت‌ها را ندارد. در کارهایت آرام و بردبار، در تحمل زحمات برادران صبور و با همه مردم خوش اخلاق باش .

۹- مَنْ سَاءَ خُلُقُهٗ مَلَّهٗ اَهْلُهٗ؛ (امام علی علیه السلام - تحف العقول، ص ۲۱۴)

هر کس بد اخلاق باشد، خانواده اش از او دلتنگ و خسته می‌شوند .

۶- سخاوت و بخشندگی

۱- اَلْسَخَاءُ يٰكْسِبُ الْمَحَبَّةَ وَيَزِيْنُ الْخُلُقَ؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ج ۲، ص ۱۰، ح ۱۶۰۰)

سخاوت، محبت آور و زینت اخلاق است.

۷- بهترین و شریفترین اخلاق ها

۱- اَشْرَفُ الْخَلٰٓئِقِ التَّوٰضِعُ وَالْحَلِيْمُ وَلِيْنُ الْجَانِبِ؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ج ۲، ص ۴۴۲، ح ۳۲۲۳)

شریف ترین اخلاق، تواضع، بردباری و نرم خویی است.

۲- اَقْرَبُكُمْ غَدًا مِنِّي فِي الْمَوْقِفِ اَصْدَقُكُمْ لِلْحَدِيْثِ وَاَدَاكُمْ لِلْاَمَانَةِ وَاَوْفَاكُمْ بِالْعَهْدِ وَاَحْسَنُكُمْ خُلُقًا وَاَقْرَبُكُمْ مِنَ النَّاسِ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۹۴، ح ۱۲)

نزدیک ترین شما به من در قیامت، راستگوترین، امانتدارترین، وفادارترین به عهد، خوش اخلاق ترین و نزدیک ترین شما به مردم است.

۳- رَأْسُ الْعِلْمِ التَّمْيِيْزُ بَيْنَ الْاَخْلَاقِ وَاِظْهَارُ مَحْمُوْدِيْهَا وَ قَمْعُ مَذْمُوْمِيْهَا؛ (امام علی علیه السلام - غررالحکم، ح ۵۲۶۷)

بالاترین درجه دانایی، تشخیص اخلاق از یکدیگر و آشکار کردن اخلاق پسندیده و سرکوب اخلاق ناپسند است.

۴- ثَلَاثٌ مَنْ لَمْ تَكُنْ فِيْهِ فَلَيْسَ مِنِّي وَ لَا مِنَ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ . قِيْلَ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ، وَ مَا هُنَّ؟ قَالَ : حِلْمٌ يَّرُدُّ بِهٖ جَهْلَ الْجَاهِلِ وَ حَسَنُ خُلُقٍ يَّعِيْشُ بِهٖ فِي النَّاسِ وَ وَرَعٌ يَّحْجُزُهٗ عَنِ مَعَاصِي اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ؛ (پیامبر صلی الله علیه و آله - خصال، ص ۱۴۵، ح ۱۷۲)

سه چیز است که هر کس نداشته باشد نه از من است و نه از خدای عزوجلّ. عرض شد: ای رسول خدا! آنها کدامند؟ فرمودند: بردباری که به وسیله آن جهالت نادان را دفع کند، اخلاق خوش که با آن در میان مردم زندگی کند و پارسایی که او را از نافرمانی خدا باز دارد.

۵- كَمَالُ الْأَدَبِ وَالْمُرُوءَةِ سَبْعُ خِصَالٍ: الْعَقْلُ وَالْحِلْمُ وَالصَّبْرُ وَالرِّفْقُ وَالصَّمْتُ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَالْمُدَارَاةُ؛ (امام صادق عليه السلام - بحار الأنوار، ج ۸۴، ص ۳۲۵، ح ۱۴)

کمال ادب و مروت در هفت چیز است: عقل، بردباری، صبر، ملایمت، سکوت، خوش اخلاقی و مدارا.

۸- خوش رفتاری

رَأْسُ الْعَقْلِ مُعَاشَرَةُ النَّاسِ بِالْجَمِيلِ؛ (امام حسن مجتبی علیه السلام - میزان الحکمة، ح ۱۳۷۰۳)

خوشرفتاری با مردم، رأس خرد است.